

Politie en sociale wetenschap

Samenwerking en tegenstellingen

prof. dr. G.J.N. Bruinsma en prof. dr. C.D. van der Vijver*

Politiewetenschappen bestaan al heel lang. In de vorige eeuw verschenen vele honderden artikelen en boeken over wat toen onder politie en politiezorg werd verstaan. Politiezorg was toen veel breder dan thans. Het ging om *Science of Government*. Bij voorbeeld over wetenschappen die zich bezig hielden met de kennis over en de beheersing van risico's, met gezondheidszorg, of met de brede thematiek van 'regulation, inspection, guardianship and environmental design, in collaboration with other governing institutions' (Ericson en Haggerty, 1997, p. 47). Politiezorg betrof oorspronkelijk het gehele bestuur en de wetenschappen die zich daarmee bezig hielden waren navenant breed.

Wetenschappelijke publicaties betroffen veelal erudiete beschouwingen over staatsrechtelijke thema's en over het interne bestuur. Eerst later gingen zij vooral over aspecten van veiligheidszorg, zoals wij dat thans kennen. Ook vanuit de rechtsgeleerdheid is de politie lange tijd een onderwerp geweest dat zich in ruime belangstelling mocht verheugen. Tot ver na de Tweede Wereldoorlog was in Nederland de juridische benadering dominant bij de analyses van het functioneren van de politie. Het empirische sociaal-wetenschappelijke onderzoek bij de Nederlandse politie startte in het begin van de jaren zeventig. Eerst nog voorzichtig, maar vanaf het midden van de jaren zeventig is er sprake van een wassende stroom aan publicaties die, met wat lichte golfbewegingen, tot op de dag van vandaag voortduurt.

In deze bijdrage geven wij een kort historisch overzicht van de relatie tussen deze twee, waarbij wij met name de vraag centraal stellen naar de betekenis van het onderzoek.

Kort historisch overzicht

Tot aan het begin van de jaren zeventig hadden politie en wetenschap¹ weinig belangstelling voor elkaar. Sociaal-wetenschappelijke studies bleven beperkt tot een enkele dissertatie (zoals Knibbelaars *De verhouding burgers – politieambtenaren in Nederland in een criminologisch perspectief*, 1966).

* De auteurs zijn respectievelijk hoogleraar bestuurskundige criminologie en hoogleraar politiestudies, beiden verbonden aan het Internationaal Politie Instituut van de universiteit Twente (IPIT).

Met de oprichting van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie in 1973 begint dat te veranderen. Dit was de eerste aanzet tot gouvernementeel onderzoek. In 1975 volgde het ministerie van Binnenlandse Zaken met de afdeling Onderzoek en Ontwikkeling. Politiekorpsen (Amsterdam, maar vooral Den Haag) volgden iets later.

Maar niet alleen vanuit de overheid was er belangstelling voor onderzoek. In diezelfde periode komt ook van de zijde van de universiteiten aandacht voor politieonderzoek. De criminologische instituten, in die tijd sterk betrokken bij de kritische criminologie en de *labeling*-theorie, en de sociologische instituten met hun toenmalige voorkeur voor participerende observatie stonden daarbij centraal. In 1976 wordt de Swopol (sociaal-wetenschappelijk onderzoek van de politie) opgericht. Onder voorzitterschap van de politicoloog Valkenburgh probeerden onderzoekers als Bruinsma, Cachet, De Blaey, Junger-Tas en Van Reenen het sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de politie te stimuleren.

Na verloop van twee jaar hief de werkgroep zich op omdat de onderzoekwereld wel erg ver afstond van de beleidsmatige werkelijkheid van die periode. Onderzoek bleef beperkt tot het werk van enkele solisten binnen de universiteiten of het was afkomstig van de departementale onderzoeksbureaus. Vanuit de universitaire wereld werden onder meer studies gestart naar de selectiviteit van de politie op straat (Veendrick en Jongman, 1976) en naar de manier waarop de politie haar taak verricht (Punch, 1979).

Maar niet alleen de universitaire onderzoekers richtten hun aandacht op deze elementaire vragen. Dat deden bij voorbeeld ook Junger-Tas en Van der Zee-Nefkens (1977). Dergelijke onderzoeken toonden aan dat de alledaagse werkelijkheid van het politiewerk sterk afweek van de beelden die daarover bestonden. Bekend werd ook de omvangrijke historische en kritische analyse van het politieapparaat in de dissertatie van Fijnaut (1979). De eerste themanummers van wetenschappelijke tijdschriften werden gewijd aan de politie (bij voorbeeld 'Sociologie en politie' in de *Sociologische gids* van 1978).

Ook ontstaan de eerste grotere congressen op het sociaal-wetenschappelijk terrein, zoals het congres 'Beslissingsmomenten in het strafrechtelijke systeem' van 1978 (Gunther Moor, e.a., 1978). Congressen waren tot dan toe gewoonlijk vooral normatief georiënteerd, zoals het congres 'Dag Diender' van de Coornhert-Liga in het begin van de jaren zeventig, het congres dat overigens nooit doorging.

1 In dit artikel beperken wij ons tot de sociale wetenschappen. Wij spreken niet over de samenwerking tussen de politie en de natuurwetenschappen, in het bijzonder de forensische wetenschappen. Die relaties zijn veel minder onderwerp van controverse of dispuut geweest; er zijn nagenoeg geen twijfels over het nut van dergelijk wetenschappelijk onderzoek.

Wanneer men leest over de verhouding tussen politie en wetenschap, dan wordt veelal het beeld geschapen dat die verhouding in de beginperiode van het onderzoek wordt gekenmerkt door een wantrouwige en soms vijandige sfeer tussen wetenschappers en politie. Tegenwoordig zou er sprake zijn van een veel betere verhouding. Dat beeld is in onze herinnering niet juist, althans onvolledig. Vanaf het begin is er sprake geweest van enerzijds een wederzijdse aantrekking, afgewisseld met afstotingsverschijnselen. Natuurlijk was er af en toe spanning. Niet alleen in Nederland. Ook, en vaak veel heftiger in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Denk bij voorbeeld aan Skolnicks studie *Justice without trial* uit 1966, waarin felle kritiek op de politie werd geuit op grond van een observatieonderzoek (de selectiviteit van de politie werd betiteld als *illegal behaviour*); kritiek waar de politie moeilijk mee overweg kon.

Ook de Engelsman Holdaway, die een *hidden participant observation study* verrichtte in het Verenigd Koninkrijk (hij werkte als sergeant in het korps waar hij zijn studie deed) kreeg scherpe reacties. Zelfs meer 'technische' onderzoeken in de Verenigde Staten (het *Kansas city preventive patrol experiment* van Kelling e.a.) en het onderzoek naar het criminal investigation process van Greenwood e.a. werden door de politie zwaar onder vuur genomen. Niet zo merkwaardig, de resultaten lieten immers zien dat een groot aantal *basic assumptions* die de politie ten grondslag legt aan haar functioneren op weinig meer dan drijfzand berusten.

Hoewel in Nederland minder heftig, trof men ook hier een baaierd van kritiek op het wetenschappelijke onderzoek. De afstoting hing onveranderlijk samen met wetenschappelijke publicaties die kritiek bevatten op de politie. Kritiek die door de politie doorgaans als ongerechtvaardigd werd beschouwd. Scherpe meningsverschillen kwamen onder meer naar voren op NVK-congres 'Beslissingsmomenten in het strafrechtelijk systeem' in 1978. Met name de resultaten van de criminologische onderzoeken die hier werden gepresenteerd, leidden tot forse discussies over de 'discriminatorio optreden door de politie', een kwalificatie die door de politie heftig maar niet altijd even overtuigend werd bestreden.

Toch hebben deze conflictueuze ontmoetingen niet betekend dat de verhouding over de volle breedte slecht was. In tegendeel. Veel korpsen waren geïnteresseerd in onderzoek, ook als de resultaten kritisch waren. En als er al kritische reacties waren, dan waren die over het algemeen nog redelijk gespreid. In het merendeel van de gevallen kregen de onderzoekers niet alleen gemakkelijk toegang tot korpsen. Als zij eenmaal binnen waren, kregen zij gewoonlijk informatie in overvloed. In de eerste jaren van het sociaal-wetenschappelijke onderzoek hoorde men vaker verhalen dat het onbegrijpelijk was dat de politie zoveel informatie verstrekke, dan dat het zo moeizaam was om informatie te vergaren.

De verhouding tussen wetenschap en politie zou de laatste jaren veel beter zijn geworden. Wij betwijfelen dat. Dat hangt namelijk sterk af van de wijze waarop aan die verhouding gestalte wordt gegeven. Organisatie-

adviesbureaus worden ruimhartig door de top van de Nederlandse politie binnengehaald. In hoeverre dergelijke adviezen zoden aan de dijk zetten, daarover hoort men doorgaans weinig. Criminologisch onderzoek dat het werk van de politie bevordert, wordt in het algemeen met liefde omarmd. De complexer wordende samenleving vergt een dergelijke wetenschappelijke inbreng in het politiewerk. Criminaliteitsbeelden, fenomeenanalyses of, in het tegenwoordige jargon, verkennend onderzoek en daderanalyse, zijn voorbeelden van onderzoek waarvoor de politie al haar ter beschikking staande bronnen ruimhartig openstelt. Ad hoc evaluatieonderzoeken, zeker als die achteraf in opdracht van derden worden verricht, onderzoek over de sturing van de politie of onderzoek dat gevolgen heeft voor de verdeling van de financiële middelen, kunnen op een minder hartelijk ontvangst rekenen.

Waarschijnlijk geldt nog steeds het adagium uit de beginjaren: beide partijen onderkennen het belang van onderzoek en de verhouding kan daarmee als 'in principe positief' worden gekenschetst. Maar als de resultaten te kritisch worden, dan voelt in ieder geval een deel van de betrokken politieambtenaren zich aangesproken. Een recent rapport als dat van het COT over de Marokkaanse jongens in Amsterdam (april 1998) werd door velen vanuit de politie als uiterst kritisch en negatief ervaren. Ook de publicatie *Toekomst gezocht* van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie werd door sommige korpschefs beschouwd als 'opnieuw een zinloos kritische bijdrage die de politie in een negatief daglicht stelt'. Overigens, lang niet elke korpschef deelde die mening. Anderen waren veel positiever, sommigen zelfs enthousiast.

Eenzelfde discussie doet zich voor op het juridische terrein. De uiterst scherpe beleidsmatig/juridische analyse die de Klachtencommissie van de Regio Amsterdam-Amstelland maakte naar aanleiding van het optreden van de politie tijdens de Eurotop in juni 1997 (met name de toepassing van artikel 140: lidmaatschap van een criminele organisatie) heeft heel wat beleidsverantwoordelijken en politiemensen buitengewoon boos gemaakt. Toch beschouwen wij een dergelijke reactie als een gemiste kans. Immers, wij hadden hier te maken met optreden op juridische gronden die de toets der kritiek niet kon doorstaan. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog werden collectief burgers als verdachte opgepakt op grond van aanwijzingen die in geen enkel geval voldoende waren om tot vervolging te besluiten. En dan lijkt een kritische analyse, gevolgd door een politieke en maatschappelijke discussie toch wel het minste dat men in een democratische rechtsstaat mag verwachten. Het argument van gezagsdragers 'zeg dan maar hoe het anders had gemooten' kan toch nauwelijks als serieus worden betiteld. Als een overheid zover komt om onder grote internationale politieke druk dit soort methoden toe te passen ('er mag niets mis gaan'), dan hoort daar vanuit de samenleving op te worden gereageerd. Dat er geen serieuze politieke discussie is gevolgd, hangt ongetwijfeld samen met het feit dat politici onder bepaalde omstandigheden wel erg ruimhartig worden in hun inter-

pretatie van strafrechtelijke normen, maar vanuit de rechtsstaat geredeneerd is het een zegen dat er nog onafhankelijke commissies zijn die daar dwars tegen ingaan.

Daarom is het ook zo belangrijk dat men een eventuele spanning tussen politie en onderzoekers niet al te centraal stelt in de discussie. Het is van groot belang dat er af en toe spanning is tussen (politie)beleid en onderzoek. Als het altijd pais en vree is, dan moet men er zeer aan twijfelen of betrokkenen hun werk wel goed doen. En dit standpunt geldt naar ons gevoel ten aanzien van zowel beleidsmakers als wetenschappers. De verhouding is er over het algemeen een van begrip, van het weten dat men elkaar nodig heeft, met af en toe wederzijdse kritiek of irritatie. Bij de politie speelt die irritatie door als ongerechtvaardigd beschouwde kritiek, bij onderzoekers door soms merkwaardige onderzoeksopdrachten, zoals bij de evaluatie van de Politiewet 1993, waarbij de opdracht beperkt bleef tot de topstructuur van de regio's en het functioneren van de departementen en van het parlement merkwaardig genoeg buiten schot moest blijven.

Van groter belang lijkt het ons dat er de laatste jaren sprake is geweest van ontwikkelingen op het terrein van onderzoek die noodzaken tot een scherpe discussie op een aantal deelterreinen. Bij voorbeeld omdat de mening over de toelaatbaarheid van bepaalde onderzoeksmethoden van onderzoekers sterk uiteenlopen. Een van die thema's is of al het onderzoek onder alle omstandigheden moet worden gepubliceerd. Enerzijds een gouden stelregel bij al het academische onderzoekswerk, anderzijds kan het in een aantal gevallen ertoe leiden dat er geen onderzoek wordt gedaan. Bij voorbeeld bepaalde vormen van misdaadanalyse op het terrein van de georganiseerde misdaad of organisatiecriminaliteit waarmee grote maatschappelijke belangen zijn gemoeid. Het is voor de professionaliteit van de onderzoekers op het terrein van de politie van groot belang daarover te discussiëren en over hun kwetsbaarheid te blijven nadenken.

Het is, samenvattend, moeilijk de verhouding tussen politie en wetenschap over de afgelopen periode van vijftig jaar in enige vorm betrouwbaar weer te geven. Veel van het onderzoek naar de politie werd verricht door gouvernementele onderzoeksinstellingen; per definitie niet de meest kritische (maar door beleidsmakers toentertijd wel degelijk beschouwd als een lastige luis in de pels). Of de verhouding tussen wetenschap en politie kritischer is dan die tussen bij voorbeeld wetenschap en departementale beleidsafdelingen, of tussen de wetenschap en het bedrijfsleven is echter zeer de vraag.

De (onder)benutting van onderzoekresultaten

Het is niet ongebruikelijk nogal laatdunkend te doen over de mate waarin de resultaten van wetenschappelijk onderzoek doorwerken in de praktijk. Er zijn perioden geweest (bij voorbeeld aan het einde van de

jaren zeventig) waarin onderzoekers werden gekweld door het *nothing works*-syndroom: het gevoel dat, wat er ook werd onderzocht, niets aan de verwachtingen voldeed en niets in de praktijk bruikbaar was of gebruikt werd.

In het begin van de jaren tachtig ziet men, wellicht mede als gevolg hiervan, de aandacht voor onderzoek teruglopen. Helemaal onbegrijpelijk waren die gevoelens niet. Er zijn heel wat voorbeelden te vinden van onderzoek waarvan de resultaten niet werden vertaald in beleid. Zo hebben onderzoekers reeds jaren terug voor het eerst aangetoond dat beleidsplanning van de politie in slechts geringe mate doorwerkt in de taakuitvoering op straat of op het bureau. De man of de vrouw op de werkvloer bepaalt in hoofdzaak nog altijd wat de politie feitelijk doet. Dat geldt zowel de onderzoeksresultaten in veel Angelsaksische landen als in Nederland. Deze resultaten zijn vele malen gereproduceerd. Toch ziet men dat er nauwelijks enige wijziging optreedt in de manier waarop de beleidsplanning plaatsvindt. Integendeel: de beleidsplanning wordt juist verder uitgebouwd in de richting waarvan wij weten dat die niet werkt.

Een tweede voorbeeld. Effectiviteitsstudies hebben laten zien dat het gewone alledaagse politiewerk (het rondrijden in surveillanceauto's) nauwelijks enig preventief effect heeft (Kelling e.a., 1975). Toch blijft het een van de basisstrategieën van de politie. Onderzoek naar het gebruik van geautomatiseerde informatiesystemen liet zien dat het informatiegebruik in de praktijk op essentiële punten afwijkt van hetgeen de systeembouwers voor ogen stond (Stol, 1997). Desondanks worden de systemen niet of nauwelijks aangepast.

De onlangs gepubliceerde kritiek van de Algemene Rekenkamer op de divisie Centrale Recherche Informatie betreft geen nieuw verschijnsel. In diverse onderzoeken is al langer gewezen op de gebrekkige informatie-uitwisseling tussen de korpsen en de CRI. We kunnen zo nog wel even doorgaan. En als er al onderzoekresultaten worden overgenomen, dan merkt men vaak dat het een enkele kreet is die is blijven hangen, zonder dat de gebruiker van die kreet zich kennelijk heeft verdiept in de betekenis ervan voor het functioneren van de politie (neem termen als de symboolfunctie, sociale zelfredzaamheid). Menig cynicus heeft de achterliggende jaren geconcludeerd dat onderzoek allemaal weinig zin heeft.

Toch zijn er ook tal van voorbeelden die een heel wat positiever beeld laten zien. Neem de georganiseerde misdaad. Het onderzoek naar de georganiseerde misdaad in Nederland door de onderzoeksgroep Fijnaut in opdracht van de Parlementaire Enquêtecommissie uit 1996 heeft in de falsificerende sfeer wel degelijk tot resultaten geleid. Er wordt sinds de publicatie van het verslag van dit onderzoeksverslag naar ons gevoel beëindigend genuanceerder gesproken over 'de dreiging van de georganiseerde misdaad'; voor die tijd struikelden politiechefs en bestuurders over elkaar in betogen hoe erg het allemaal was. En ook dat is een belangwekkend resultaat! Vooral wanneer onderzoek meer planmatig

wordt opgepakt, en onderdeel wordt van een beleidsontwikkelingsproces, dan gaat het plaatje van de doorwerking er anders uitzien.

Een paar voorbeelden ter verduidelijking. Eerst een wat ouder onderzoek. De Projectgroep Organisatiestructuren publiceerde in 1977 haar beroemde rapport *Politie in verandering*. Daarin pleitte de groep voor een fundamentele aanpassing van de organisatie van de politiekorpsen, door middel van schaalverkleining en organisatorische integratie. Het normatieve en sterk ideologisch gekleurde model van de projectgroep kreeg weliswaar veel bijval, maar het duurde nog een aantal jaren voordat de eerste grootschalige veranderingen werden gestart. Daarvoor was onder meer een kritisch onderzoek nodig naar het functioneren van wijkagenten, een intern onderzoek waaruit bleek dat de interne communicatie binnen de politie veel te wensen overliet en evaluatiestudies van kleinschalige veranderingsprocessen die op niets bleken uit te lopen. Pas op grond daarvan heeft destijds Haarlem als eerste korps besloten om de wijkteams integraal, onomkeerbaar maar wel stapsgewijs in te voeren. Voordat de tweede stap werd gezet werd het eerste evaluatieonderzoek van een tranche van drie metingen (waarbij met name gekeken werd naar de externe resultaten) afgewacht (Broer e.a., 1984). Pas toen die resultaten positief waren, werd besloten tot de volgende stap.

De positieve resultaten hebben er niet alleen toe geleid dat de implementatie van de wijkteams in Haarlem doorging. Zij hebben ook voor de veranderingsprocessen in Amsterdam destijds een grote rol gespeeld. In Amsterdam was de nodige scepsis over de reorganisatie waarbij wijkteams zouden worden ingevoerd. De besluitvorming werd op een cruciaal moment opgehouden om de rapportage van de resultaten van de ontwikkelingen in Haarlem af te wachten. Het is zeer de vraag of de wijkteams in Amsterdam ooit van de grond zouden zijn gekomen als de Haarlemse evaluatie negatief was uitgekomen (zie voor een uitgebreide studie van de veranderingsprocessen in Haarlem en Amsterdam: Horn, 1989).

Meer in het algemeen kan men stellen dat een combinatie van (overigens met name Amerikaanse sociaal-wetenschappelijke) onderzoeken ertoe heeft bijgedragen dat de politie weer kleinschaliger is gaan werken: de effectiviteitsstudies en de onderzoeken naar de knelpunten tussen de bevolking en de politie wezen bij voortduring uit dat proactieve en kleinschalige politiezorg superieur is aan reactieve en grootschalige zorg. Onderzoek naar het optreden van de Twentse politie in de zogenaamde 'crossrellen', heeft bij dat korps geleid tot wijzigingen in opbouw van de CID en het informatiecentrum en in de omvang en schaalgrootte van de wijkteams (Bruinsma, 1997).

Het is niet zo dat wetenschappelijk onderzoek tot paradigmatische schokgolven heeft geleid, maar in het weerleggen van bestaande vooroordelen en vanzelfsprekende werkwijzen en in het (kritisch) ondersteunen van beleidsmatig gewenste ontwikkelingen heeft het de afgelopen decennia wel degelijk een belangrijke rol gespeeld.

Betekenis van onderzoek

Ter afsluiting van deze bijdrage een overzicht van enkele belangrijke bijdragen die politie-onderzoek de afgelopen jaren heeft gehad:

- het stimuleren van maatschappelijk debat rond thema's die anders onbesproken zouden zijn gebleven (klachtencommissie, plaats van de politie in de samenleving);
- ondersteuning van professionaliteit (misdaadanalyse, reellen-onderzoek, fenomeenstudies);
- ondersteuning van innovatieve (beleids)ontwikkelingen (knelpunten-onderzoek, actieonderzoek, onderzoek naar het functioneren van de recherche (Accacia);
- inhoudelijke thema's als gebiedsgebonden politiezorg;
- fundamentele discussie over rol/betekenis van de politie (strategische probleem-analyses, fundamenteel bevolkingsonderzoek, integrale veiligheidszorg);
- evaluatief onderzoek (project en procesevaluatie zoals de Politiewet 1993).

Hoewel deze thema's anders doen vermoeden, is het onderzoek naar de politie nog altijd zeer gefragmenteerd. Van een goede onderzoek-programmering rondom inhoudelijk interessante thema's is geen sprake. In dat opzicht lijken wetenschappelijk onderzoekers veel op politiemensen: zij nemen *ad hoc* een probleem bij de kop en onderzoeken het vervolgens. In hoeverre dat met andere problemen samenhangt wordt onbesproken gelaten. Politiemensen hebben daardoor nog al eens de indruk, althans wanneer zij zelf daartoe geen opdracht geven, dat de politieorganisatie wordt gebruikt als proeftuin voor (beginnende) onderzoekers.

Hoewel de laatste jaren, naast de departementale activiteiten op dit terrein, universitaire centra als het Crisis Onderzoek Team (COT) te Den Haag, het Centrum voor Politiewetenschappen te Amsterdam en het Internationaal Politie Instituut Twente (IPIT) te Enschede enige systematiek in het politieonderzoek hebben aangebracht, is een groot deel van het wetenschappelijk onderzoek van de politie geconcentreerd rondom het *ad hoc* evalueren van problematische situaties bij de Nederlandse korpsen, niet rondom fundamentele inhoudelijke vraagstukken.² Het is te hopen dat het onlangs uitgebrachte rapport *Politie en wetenschap* van de commissie Peper daarin op termijn verbetering gaat brengen. Benutting van gefragmenteerd onderzoek is doorgaans laag of blijft beperkt tot een of twee korpsen. Daar komt bij dat veel wetenschappelijke kennis door de leiding slechts wordt vertaald in de organisatie. Veel verslagen,

2 Dit roept vraagtekens op inzake het stelsel van financiering van het wetenschappelijke politieonderzoek in Nederland. Het gaat te ver dit relevante onderzoek hier te bespreken, maar een deel van de gesignaleerde problemen hangt hiermee wel samen.

rapporten of boeken blijven hangen op de bureaus van de korpsleiding of op die van hun ondersteunende staf. Op de werkvloer – en daar is veel onderzoek juist op gericht – komt zelden iets terecht. Neem als voorbeeld het criminologische onderzoek van de groep Fijnaut voor de Enquêtecommissie. Hebben misdaadanalisten die voor hun werk onmisbare boeken gelezen? De rechercheurs die de opsporingsonderzoeken verrichten? Of heeft de CID haar zoektocht naar relevante informatie laten sturen door wat deze criminologen hebben geschreven? Geïsoleerde onderzoeksprojecten hebben het minste effect. Bruinsma (1996) heeft in zijn oratie aangegeven dat op één gebied (criminologische bronnen en analyses) samenwerking tussen politie en wetenschap onontbeerlijk is voor beide. Beide kunnen er hun voordeel mee doen omdat hun kennis met elkaar in verband kan worden gebracht.

Ook op andere terreinen van het politieonderzoek kan de samenwerking hechter worden en kan openlijker worden gediscussieerd over gevoelig onderzoek en over taboes in wetenschappelijk politieonderzoek. Dergelijke discussies zullen een belangrijke stimulans zijn voor verdere ontwikkelingen.

Literatuur

Broer, W., C.C. Schreuder e.a.

Organisatieverandering Politie Haarlem; een tussenbalans: onderzoek-bevindingen na een jaar werken met wijkteams

Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1983

Bruinsma, G.J.N.

Beelden van criminaliteit

Deventer, Gouda Quint, 1996

Bruinsma, G.J.N.

Achtergronden van de 'crossrellen' in Enschede

Enschede, IPIT, 1997

Bruinsma, G.J.N.

Criminaliteitsbeleid van Twente

Enschede, IPIT, 1998

Ericson, Haggerty

1997, p. 47

Fijnaut, C.

Opdat de macht een toevlucht zij? Een historische studie van het politieapparaat als een politieke instelling

Antwerpen/Arnhem, Kluwer/Gouda Quint, 1979 (diss.)

Gunther Moor, L., Ed. Leuw (red.)

Beslissingsmomenten in het strafrechtelijk systeem (bundel NVK congres 1978, VU Amsterdam)

1978

Horn, J.

Veranderingen bij de politie; een onderzoek naar de invoering van het wijkteampolitiemodel bij de politiekorpsen van Amsterdam en Haarlem

Alphen a/d Rijn, Samson/Tjeenk Willink, 1989

Junger-Tas, J., A. van der Zee-Nefkens

Een observatie-onderzoek naar het werk van de politieursurveillance

Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1977 Kelling e.a.

1975

Punch, M.

Policing the inner city; a study of Amsterdam's Warmoesstraat

Hamden (Conn.), Archon Books, 1979

Stol, W.

Digitalisering bij de politie; stand van zaken en vijf criteria voor effectieve informatie

Tijdschrift voor de politie, 59e jrg., nr. 10, 1997, pp. 3-5

Veendrick, L., R. Jongman

Met de politie op pad; een onderzoek naar het aanhoudingbeleid van de politie op straat

Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, Criminologisch instituut, 1976